

Examen VMBO-GL en TL

2021

tijdvak 1
dinsdag 25 mei
9.00 - 11.00 uur

geschiedenis en staatsinrichting CSE GL en TL

Dit examen bestaat uit 51 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 65 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

HISTORISCH OVERZICHT EN STAATSINRICHTING VANAF 1848

Nederland (1848-1914)

Gebruik bron 1.

- 1p 1 De gebeurtenis op de tekening leidde tot een politieke verandering in Nederland in 1848.
Welke politieke verandering wordt bedoeld?
- A het afschaffen van de constitutionele monarchie
  - B het aftreden van koning Willem II
  - C het invoeren van een nieuwe grondwet
  - D het oprichten van politieke partijen

Gebruik bron 2.

- 1p 2 Deze brief werd geschreven naar aanleiding van de 'Luxemburgse kwestie'.
Wat heeft de koning toen gedaan om te proberen zijn macht te behouden?
- A Hij heeft de ministers hun ontslag laten indienen.
  - B Hij heeft de opdracht gegeven om de grondwet te wijzigen.
  - C Hij heeft de Tweede Kamer laten ontbinden.
  - D Hij heeft het parlement het budgetrecht afgenomen.

- 1p 3 Hieronder staat een omschrijving van een persoon:
Hij streed voor de emancipatie van de eenvoudige burgers, die volgens hem nog écht protestant waren. Voor deze mensen stichtte hij een protestantse universiteit. Ook richtte hij een protestantse krant en een protestantse politieke partij op.
→ Wat is de naam van de persoon die wordt omschreven?

- 1p 4 Het oprichten van een protestantse universiteit, een protestantse krant en een protestantse politieke partij passen bij een maatschappelijk verschijnsel.
Welk maatschappelijk verschijnsel wordt bedoeld?
- A pacificatie
  - B poldermodel
  - C secularisatie
  - D verzuiling

- 2p 5 Tussen 1870 en 1920 ontstaan er vrouwenorganisaties die strijden voor gelijke politieke rechten.
→ Onder welke **naam** staat deze periode van strijd voor gelijke vrouwenrechten bekend?
→ Geef een voorbeeld van een **politiek recht** waar toen door de vrouwenbeweging voor werd gestreden.

Gebruik bron 3.

- 2p 6 De Tweede Kamer maakte tijdens deze vergadering gebruik van **twee** verschillende rechten.
→ Noem deze twee rechten.

Gebruik bron 4.

- 1p 7 De bron gaat over de oprichting van een politieke partij.
→ Wat is de naam van deze politieke partij?

- 1p 8 Hieronder staat een omschrijving van een bevolkingsgroep die zich emancipeerde:
Al vanaf het begin van de negentiende eeuw waren zij, net als de andere burgers in Nederland, gelijk voor de wet. Toch werden zij in het protestantse Nederland als tweederangsburgers gezien. Lange tijd hebben zij, onder leiding van Schaepman, gestreden voor een betere positie in de maatschappij.

Welke bevolkingsgroep wordt bedoeld?

- A arbeiders
- B kleine luyden
- C liberalen
- D rooms-katholieken
- E vrouwen

Gebruik bron 5.

- 1p 9 Geef een reden waarom de bron past bij het modern imperialisme.

bron 1

Een tekening van rellen in Amsterdam in 1848:

bron 2

Een brief met een waarschuwing aan koning Willem III:

De macht van uwe majesteit is aangetast. De Kamerleden willen dat uw ministers verantwoording afleggen aan de Tweede Kamer en niet meer aan u. Maar pas op! Ik waarschuw u: dan zal uw macht nóg verder afnemen!

bron 3

Uit een verslag van een vergadering van de Tweede Kamer (1869):

De minister kwam met een wetsvoorstel om in de begroting ruim 109.000 gulden op te nemen voor diverse onderwijsuitgaven. Een Kamerlid stelde voor om dit bedrag te verhogen met 400 gulden. Deze wijziging werd door de minister overgenomen. Daarna werd de begroting door de Tweede Kamer aangenomen.

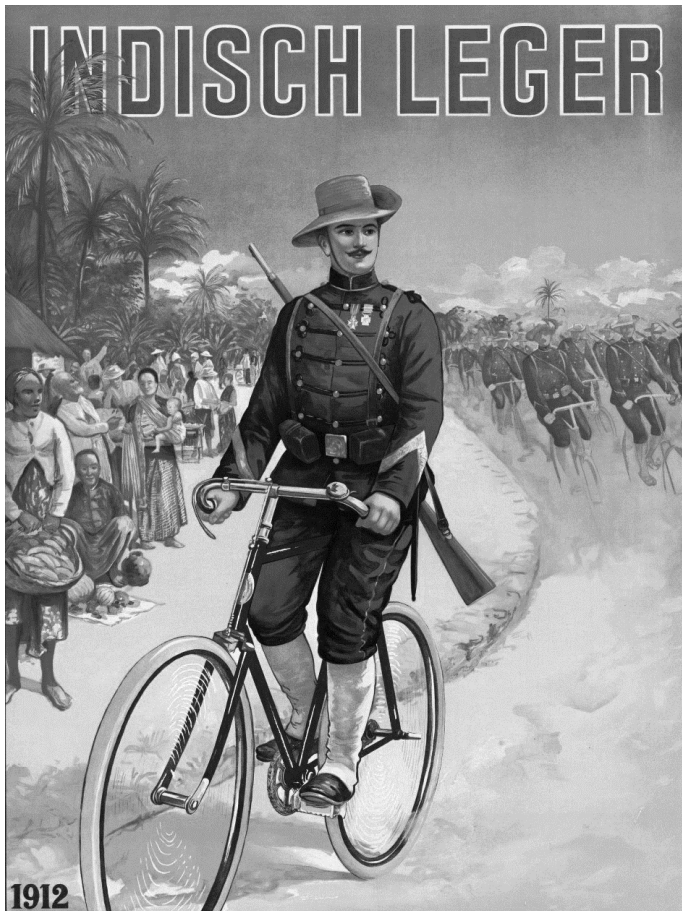
bron 4

Uitnodiging voor een vergadering (1894):

Hierbij nodigen wij u uit voor een vergadering om een democratische partij op te richten. U kunt hierbij aanwezig zijn als u het met ons eens bent. Wij willen als partij de loonslaven steunen in hun strijd tegen de kapitalistische onderdrukkers. Wij willen het kiesrecht veroveren en gebruiken als democratisch middel in de klassenstrijd.

bron 5

Een poster van de Nederlandse regering, bedoeld om in Nederland soldaten te werven (1912):

Toelichting

Op de poster staat bovenaan: Indisch leger.

De Eerste Wereldoorlog (1914-1918)

Gebruik bron 6.

- 1p 10 Waarvan is de situatie op de foto een gevolg?
- A van de aanleg van de Dodendraad
  - B van de Duitse inval in België
  - C van de handelsbelemmeringen
  - D van de Russische Revolutie

Gebruik bron 7.

- 1p 11 Welke stippellijn laat zien waar het front lag in **1915**?
- A lijn 1
  - B lijn 2
  - C lijn 3
  - D lijn 4

Gebruik bron 8.

- 1p 12 Op de bron staat de Duitse keizer afgebeeld.
→ Geeft de tekenaar een **positieve** of een **negatieve** boodschap over de keizer? Geef met behulp van de bron een argument voor je keuze.

Doe het zo:

De tekenaar geeft een ... (kies uit: positieve / negatieve) boodschap, want ... (geef een argument met behulp van de bron).

- 2p 13 Bij de eerste verkiezingen na de grondwetswijziging van 1917 haalden de liberalen minder Kamerzetels dan daarvóór.
→ Leg uit waardoor het aantal Kamerzetels voor de liberalen minder was geworden.

Doe dit door:

- eerst aan te geven **welk onderdeel** van de grondwetswijziging van 1917 ervoor zorgde dat de liberalen minder Kamerzetels kregen
- en daarna aan te geven waardoor dit onderdeel ervoor zorgde dat **vooral** de liberalen minder Kamerzetels kregen.

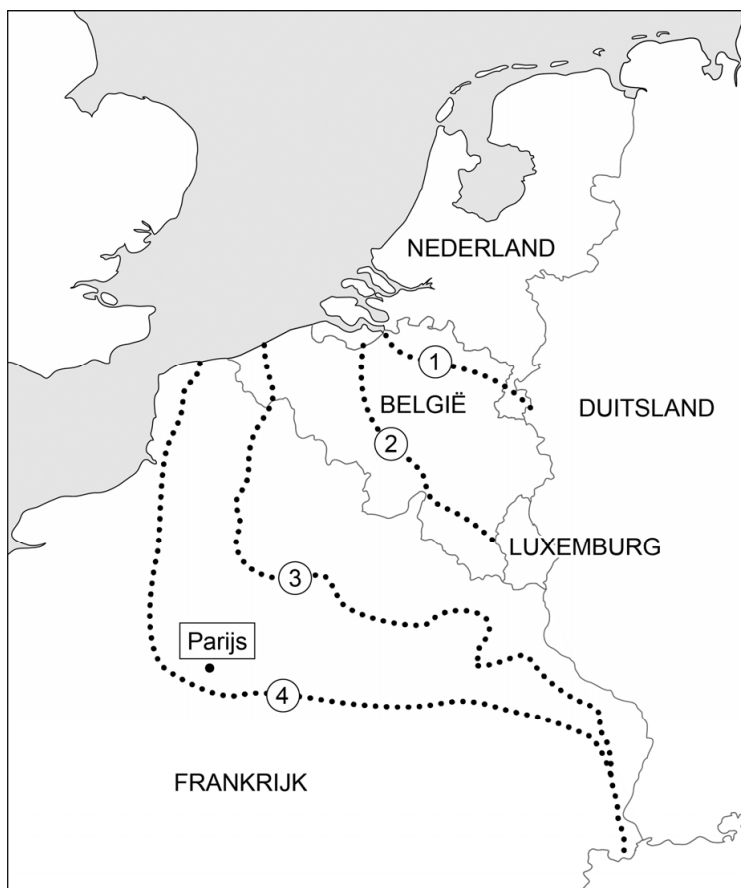
bron 6

Opvang van vluchtelingen in Nederland (1914):

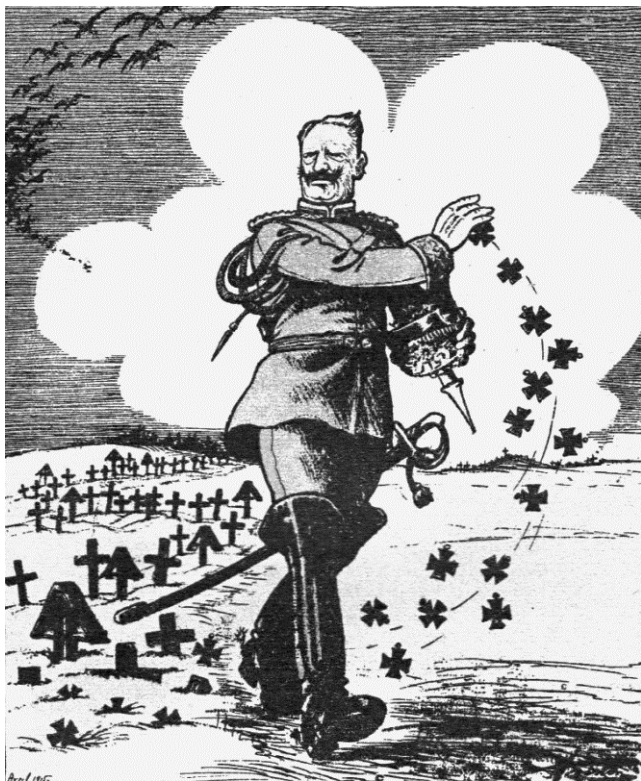
bron 7

Een kaart met frontlijnen tijdens de Eerste Wereldoorlog:

bron 8

De keizer strooit met oorlogsmedailles op een slagveld (1916):

Het Interbellum (1918-1939)

1p 14 Duits is tegenwoordig een van de officiële talen in België. Dit is een gevolg van een bepaling uit het Verdrag van Versailles.
→ Welke bepaling uit het Verdrag van Versailles wordt bedoeld?

1p 15 In 1923 werd het Duitse Ruhrgebied bezet door Franse en Belgische troepen.

Wat was een reden voor die bezetting?

A De bezetting was een onderdeel van het Verdrag van Versailles.

B De Volkenbond vond dat Duitsland een extra straf verdiende.

C Duitsland kon niet voldoen aan de herstelbetalingen.

D Het Duitse geld was door de inflatie bijna niets meer waard.

Gebruik bron 9.

1p 16 In de tekening is een reden te herkennen voor de invoering van het Dawesplan.

→ Geef met behulp van de bron aan welke reden de Verenigde Staten hadden voor het aanbieden van het Dawesplan.

Gebruik bron 10.

1p 17 De tekening gaat over de rol van de Duitse regering aan het eind van de Eerste Wereldoorlog.

→ Is in de bron een **positieve** of een **negatieve** mening te herkennen over de rol van de Duitse regering? Verklaar je keuze met behulp van de bron.

Doe het zo:

De mening over de rol van de Duitse regering is ... (kies uit: positief / negatief), want ... (geef een verklaring met behulp van de bron).

2p 18 Een invulopdracht over de eigenaar van een Duits kledingbedrijf:

1 In 1931 werd hij lid van de ...**(1)**... , de partij van Hitler. Door het contact met de nazi's kon hij een nieuw bedrijf beginnen.

2 Hij maakte de uniformen van de nazi-knokploeg, de ...**(2)**... , ook wel de Bruinhemden genoemd.

3 Ook de zwarte uniformen van de elitesoldaten, de ...**(3)**... , ook wel de Duitse Zwarthemden genoemd, werden door hem gemaakt.

→ Maak de tekst kloppend door de namen van de **organisaties** in te vullen.

Doe het zo:

Bij zin 1 hoort ... (vul de naam van een organisatie in).
(enzovoort tot en met zin 3)

- 1p 19 Tijdens de economische crisis tussen 1930 en 1940 werden werklozen in Nederland door de overheid verplicht om te stempelen.
→ Noem een reden voor deze verplichting.

Gebruik bron 11.

- 2p 20 In de bron zijn enkele kenmerken van het stalinisme te herkennen.
→ Noem **twee** van deze kenmerken.

Gebruik bron 12.

- 2p 21 De liefde van de vrouw voor Stalin is opmerkelijk. Toch is haar liefde voor Stalin wel te verklaren door een onderdeel van de politiek die Stalin gevoerd heeft.
→ Geef eerst **met behulp van de bron** aan waarom de liefde van de vrouw voor Stalin opmerkelijk is.
→ Noem daarna **zonder de bron** een onderdeel van de politiek van Stalin waarmee deze opmerkelijke liefde verklaard kan worden.

Doe het zo:

De liefde van de vrouw is opmerkelijk, omdat ...

Een onderdeel van de politiek van Stalin is ...

- 2p 22 Al vanaf 1935 werden er in Duitsland televisieprogramma's uitgezonden. De inhoud van die programma's werd door de staat bepaald. In de uitzendingen kwam van alles aan bod, zoals kooktips, voetbalwedstrijden en wetenschappers die voorhoofden en neuzen van Arische en niet-Arische kinderen opmeten.

Vijf kenmerken van het nationaal-socialisme:

- 1 concentratiekampen
- 2 Führerprincipe
- 3 rassenlee
- 4 terreur
- 5 totalitair

→ Welke **twee** kenmerken passen bij deze televisie-uitzendingen? Schrijf alleen de nummers op.

Gebruik bron 13.

- 1p 23 De bron laat zien dat het volgens de nazi's belangrijk was dat jongeren lid waren van de Hitlerjugend. Zo konden ze beter hun gezin beschermen.
→ Waartegen moest het gezin volgens de bron worden beschermd?

Doe het zo:

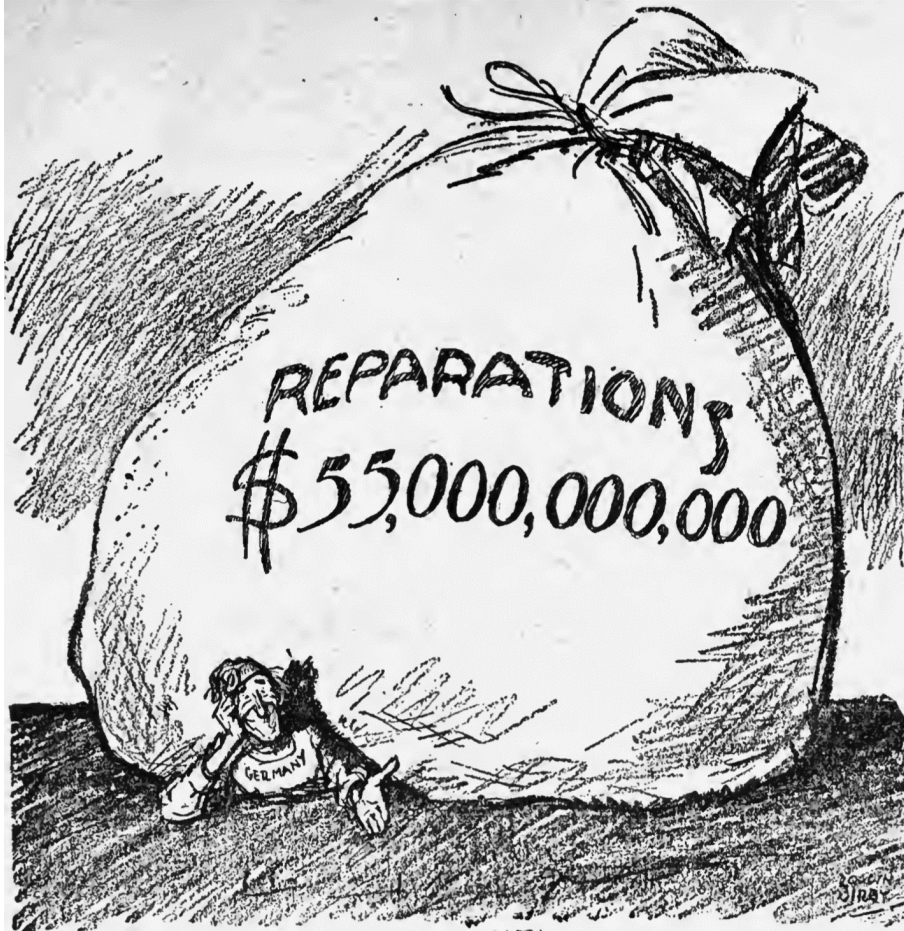
Volgens de bron moest het gezin worden beschermd tegen ...

Gebruik nogmaals bron 13.

- 1p 24 De NSDAP had ook nog **andere** redenen om jongeren lid te maken van de Hitlerjugend.
→ Noem een andere reden.

bron 9

Een Amerikaanse politieke tekening (1921):

Toelichting

Op de zak staat: herstelbetalingen 55.000.000.000 dollar.

Op de man die onder de zak ligt, staat: Duitsland.

bron 10

Een politieke tekening (1924):

HIJ ondertekende de wapenstilstand namens de Duitse regering.

HIJ riep de Weimar-republiek uit.

bron 11

Een herinnering van iemand uit de Sovjet-Unie (1935):

Bijna iedere nacht reed de zwarte bus door de stad om mensen te arresteren. Ik was altijd bang dat hij voor mijn huisdeur zou stoppen. En inderdaad, op een nacht was het zover. Een speciaal commando stormde mijn huis binnen. Ik werd afgevoerd in de bus. De rit duurde heel erg lang. Ik was totaal uitgeput. Bij aankomst werden onze spullen ingenomen. Ik had geen naam meer, ik was gevangene nummer 194021. Ik werd ervan beschuldigd dat ik had meegeluisterd naar een grap over Stalin.

bron 12

Herinneringen van een vrouw uit de Sovjet-Unie over het jaar 1937:

Ik hield van Stalin. Ik ben van hem blijven houden. Zelfs toen ze over hem gingen schrijven dat hij verkeerde dingen heeft gedaan. Ik bleef van hem houden. Toen ik onze buurman een nare opmerking over Stalin hoorde maken, wilde ik hem aangeven bij de geheime politie. Ja, dat meende ik echt! Ik was in staat mijn eigen vader en moeder, van wie ik hield, aan te geven. Echt waar!

bron 13

Een propagandaposter van de nazi's (1937):

Toelichting

Op de poster staat bovenaan: de Hitlerjugend.

Onderaan staat: ter bescherming van mijn gezin.

Door de tijd heen

- 1p 25 De beroemde film *The Sound of Music* gaat over het leven van de Oostenrijkse kapitein Von Trapp en zijn gezin.
Hieronder staan vier gebeurtenissen uit het leven van Von Trapp:
- 1 De kapitein was de baas van een haven voor onderzeeboten van Oostenrijk-Hongarije.
  - 2 Na de Anschluss werd de kapitein opgeroepen voor het Duitse leger. Hij weigerde dat en het gezin vluchtte naar de Verenigde Staten.
  - 3 Oostenrijk verloor, in dezelfde tijd dat het Verdrag van Versailles werd opgesteld, alle kustlijnen en havens, waardoor de kapitein geen baan meer had.
  - 4 Tijdens de wereldwijde economische crisis verloor de kapitein al zijn geld. Om geld te verdienen vormde het gezin een koor dat uiteindelijk wereldberoemd werd.
- Zet de gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.
Doe het zo:
Eerst ..., dan ..., daarna ... en ten slotte ... (vul nummers in).

De Tweede Wereldoorlog (1939-1945)

Gebruik bron 14.

- 1p 26 Deze poster is afkomstig van een Nederlandse politieke partij. Welke politieke partij wordt bedoeld?
- A ARP
  - B NSB
  - C NSDAP
  - D SDAP
- 1p 27 In november 1941 richtte de Duitse bezetter in Nederland de zogenaamde **Kultuurkamer** op. Als je als muzikant, toneelspeler, schrijver of schilder je beroep wilde blijven uitoefenen, dan móest je lid worden van deze Kultuurkamer.
- Welk begrip hoort bij deze maatregel van de Duitse bezetter?
- A collectivisatie
  - B gelijkschakeling
  - C invloedssferen
  - D mobilisatie
- 1p 28 De Kultuurkamer bepaalde welke kunst er gemaakt mocht worden. Kunst moest voortaan passen bij de ideeën van het nationaal-socialisme. Tegenwoordig is het bijna ondenkbaar dat één politieke stroming bepaalt welke kunst er gemaakt wordt, want dat is in strijd met een grondrecht. → Welk grondrecht wordt bedoeld?

Gebruik bron 15.

- 1p 29 Is de oproep in het tijdschrift gedaan in **1940** of in **1942**? Verklaar je antwoord.

Gebruik bron 16.

- 1p 30 De deportatie is een reactie op een militaire aanval. Welke aanval wordt bedoeld?
- de aanval op
- A Hiroshima
  - B Pearl Harbor
  - C Rotterdam
  - D Stalingrad

Gebruik bron 17.

- 2p 31 De krant Trouw verscheen tijdens de Tweede Wereldoorlog.
→ Leg uit waarom uit de kop van Trouw blijkt dat het een illegale krant was.

Doe dit door:

- eerst een onderdeel uit de bron te beschrijven
- en daarna een verklaring te geven waarom hieruit blijkt dat Trouw een illegale krant was.

Gebruik bron 18.

- 1p 32 Een invulopdracht:
- 1 Dit kamp stond in ... (**Duitsland / Nederlands-Indië / Polen**).
  - 2 Deze vrouw is gevangengezet door de ... (**Duitsers / Japanners / Russen**).
- Kies telkens uit de drie mogelijkheden.

Doe het zo:

zin 1: ... (kies uit: Duitsland / Nederlands-Indië / Polen)

zin 2: ... (kies uit: Duitsers / Japanners / Russen)

Gebruik bron 19.

- 2p 33 Er kan verschillend gedacht worden over Nederlandse politieagenten die in dienst bleven tijdens de bezetting. Sommige mensen vinden het een vorm van **collaboratie**, andere zien het als een vorm van **aanpassing**.

→ Geef voor beide standpunten een argument.

Doe het zo:

collaboratie, omdat ...

aanpassing, omdat ...

Gebruik bron 20.

- 1p 34 Beide affiches zijn voorbeelden van Duitse propaganda met dezelfde boodschap.
→ Welke propagandaboodschap is in beide affiches te herkennen?

Gebruik bron 21.

- 1p 35 In de grafiek valt op dat in sommige maanden het aantal doden veel hoger is dan in andere maanden. Behalve een bombardement op een wijk in Den Haag en doodstraffen die werden uitgevoerd, is er nóg een historische oorzaak te noemen voor dit hoge aantal doden.
→ Welke historische oorzaak wordt bedoeld?

Gebruik bron 22.

- 1p 36 Geef een verklaring waarom de genoemde plaatsen afschuw opwekken.

Gebruik nogmaals bron 22.

- 2p 37 De foto's uit het boek zijn gemaakt door fotografen die met de geallieerde legers meetrokken naar Duitsland.
→ Noem **twee** landen waaruit deze geallieerde legers afkomstig waren.

bron 14

Een Nederlandse politieke poster uit 1940:

Toelichting

Op de poster staat: met Duitsland voor nieuw Europa.

Rondom de poster staan overal de woorden: voor nieuw Europa.

bron 15

Uit een Russisch tijdschrift voor soldaten:

Tel niet de dagen, tel niet de meters. Tel alleen de Duitsers die je hebt gedood. Dood de Duitsers: dat is het gebed van je moeder. Dood de Duitsers: dat is de kreet van de Russische aarde. Aarzel niet: dood hen.

bron 16

Een Amerikaanse poster (1942):

INSTRUCTIES VOOR ALLE PERSONEN VAN JAPANSE AFKOMST

Alle personen van Japanse afkomst die wonen in de Verenigde Staten zullen worden overgebracht naar opvangkampen.

Dit zal morgen gebeuren vanaf 12.00 uur.
De overheid helpt u door vervoer en opvang te regelen.

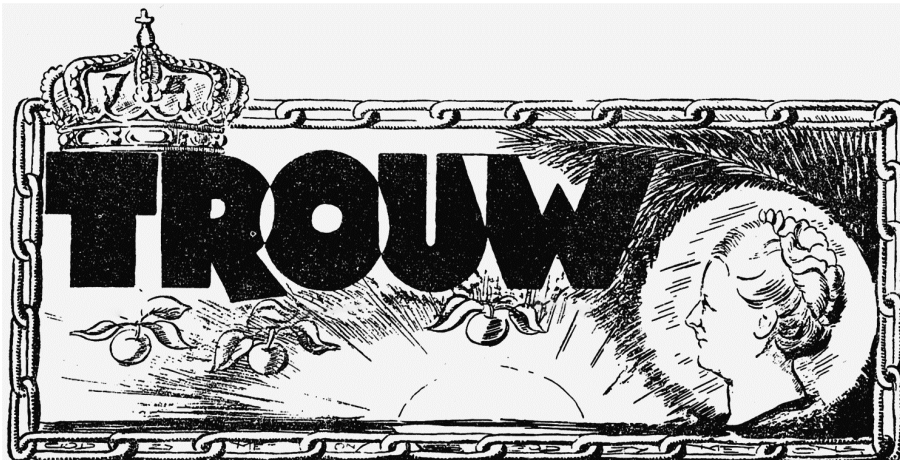
Elk gezinslid mag alleen het volgende meenemen:

beddengoed
bestek
kleding
toiletartikelen

Grotere bezittingen zoals wasmachines worden door de Amerikaanse overheid bewaard.

bron 17

De kop van de krant *Trouw* (30 april 1943):

bron 18

Herinneringen van een Nederlandse vrouw die in 1943 als kind in een kamp heeft gezeten:

Ze sloten ons met alle andere blanken op in kampen. We leden honger en werden met geweld in bedwang gehouden. "Tenko! Tenko!", schreeuwden de bewakers terwijl we uit de laadruimte klommen. Ze sloegen sommige vrouwen met hun geweer. "Tenko! Tenko!" De kinderen huilden en de soldaten stelden ons in rijen op. Na een hele tijd stond iedereen op wonderbaarlijke wijze te buigen in de brandende tropische zon voor een kleine, gemeen uitzierende man. Mama zei dat we het voorbeeld van de andere vrouwen moesten volgen. Toen bogen we allemaal.

bron 19

Een herinnering, oktober 1944:

We zaten gezellig samen thee te drinken toen we een Duitse soldaat en een politieagent langs zagen lopen. Een van mijn zussen ging naar de voordeur en deed open. De politieagent zei: "Jullie moeten allemaal direct naar het plein gaan bij de kerk. De deuren moeten open blijven, want alle huizen in de straat worden doorzocht. Wie we nog vinden, wordt meegenomen of doodgeschoten."

bron 20

Twee affiches over bombardementen in 1944:

affiche 1

Toelichting

Op het affiche staat: Nijmegen 22-2-'44, Anglo-Amerikaansche oorlogsvoering. (Anglo-Amerikaansche betekent Engels-Amerikaanse.)

affiche 2

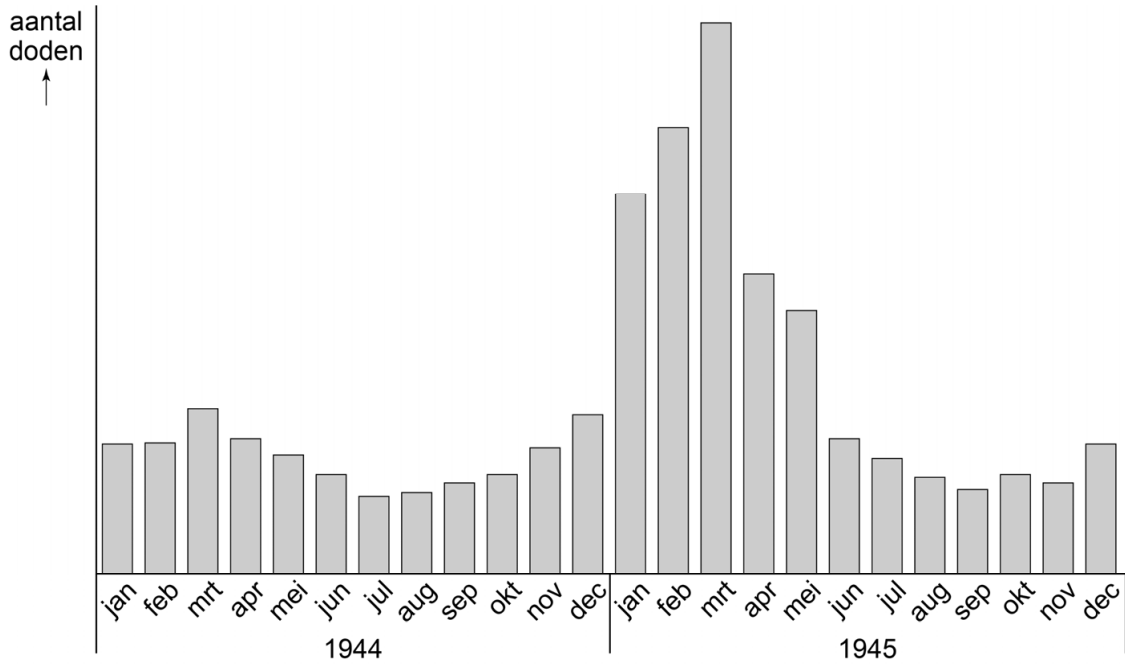
Toelichting

Op het affiche staat: Van je vrienden moet je 't hebben! Nijmegen, Enschede, Arnhem.

bron 21

Het aantal doden per maand in Den Haag in 1944 en 1945:

bron 22

Uit de inleiding van een boek (1945):

Bergen-Belsen, Dachau, Buchenwald, Auschwitz. Het zijn namen die voor altijd afschuw zullen opwekken. In dit boek staan foto's van geallieerde oorlogsfotografen. De mensen die twijfelen, die niet kunnen of willen geloven dat dit gebeurd is, kunnen het nu met eigen ogen zien.

Door de tijd heen

Gebruik bron 23.

1p 38 Zet de afbeeldingen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

Doe het zo:

Eerst ..., dan ..., daarna ... en ten slotte ... (vul nummers in).

bron 23

Hieronder en op de volgende pagina staan in totaal vier afbeeldingen over de Tweede Wereldoorlog.

afbeelding 1

Bombardement op Rotterdam:

afbeelding 2

Operatie Market Garden:

afbeelding 3

Japanse aanval op Nederlands-Indië:

afbeelding 4

Een Poolse soldaat in het noorden van Nederland:

Europa en de wereld (1945-1989)

Gebruik bron 24.

- 1p 39 Is dit de herinnering van een **Indonesische, Japanse of Nederlandse** vrouw? Verklaar je antwoord met behulp van de bron.

Doe het zo:

De herinnering is van een ... (kies uit: Indonesische / Japanse / Nederlandse) vrouw, want ... (geef een verklaring met behulp van de bron).

Gebruik bron 25.

- 2p 40 Leg uit dat deze gebeurtenis **niet** past in een rechtsstaat.

Doe dit door:

- eerst aan te geven waarom de gebeurtenis niet past bij een rechtsstaat,
- en daarna een bijbehorend onderdeel uit de bron te noemen.

Gebruik nogmaals bron 25.

- 1p 41 Zou de broer in 1950 **wél** of **niet** naar West-Berlijn hebben kunnen reizen om te studeren aan de universiteit?

A Dat was toen niet mogelijk vanwege de Berlijnse Muur die er stond.

B Dat was toen niet mogelijk vanwege de Blokkade van Berlijn.

C Dat was toen wel mogelijk omdat de Berlijnse Muur was gevallen.

D Dat was toen wel mogelijk omdat er nog vrij gereisd kon worden.

Gebruik bron 26.

- 1p 42 De twee mannen op de poster hebben dezelfde ideologie.

→ Welke ideologie hebben ze allebei? En welke ideologie moet overwonnen worden?

Doe het zo:

De ideologie die ze allebei hebben is ...

De ideologie die overwonnen moet worden is ...

Gebruik bron 27.

1p 43 Aan wie was deze brief gericht? En bij welk onderwerp past de bron?

	aan	de bron past bij
A	Colijn	de opbouw van de verzorgingsstaat
B	Colijn	de oplossing van de sociale kwestie
C	Drees	de opbouw van de verzorgingsstaat
D	Drees	de oplossing van de sociale kwestie

Gebruik bron 28.

1p 44 Dit soort folders werd rond 1960 onder de Nederlandse bevolking verspreid. De overheid vond dat nodig in verband met de internationale politieke spanningen op dat moment.

→ Welke internationale politieke spanningen worden bedoeld?

bron 24

Uit het dagboek van een vrouw (1945):

We lezen in een krant dat op 17 augustus een Indonesische nationalist de Republiek Indonesië heeft uitgeroepen. Hij noemt zichzelf president. De meesten van ons maken zich boos over dit belachelijk gedoe. Onze mannen gaan daar snel een einde aan maken.

bron 25

Een herinnering aan een gebeurtenis in de DDR uit 1950:

Mijn broer had op school een opstel geschreven over een schoolklas waarin verschillende groepjes leerlingen over politiek discussieerden. Bovendien had hij contact gezocht met de universiteit in West-Berlijn, omdat hij van plan was om daar te studeren. Zijn beste vriend heeft hem verraden. Daarna werd mijn broer gearresteerd en werd hij naar de militaire rechtbank gebracht. Na tien minuten sprak de rechter het vonnis uit: 25 jaar gevangenisstraf omdat hij kritiek heeft gehad op de Sovjet-Unie.

bron 26

Een Oost-Duitse propagandaposter uit 1951 met als titel *Van de Sovjetmensen leren, betekent leren te overwinnen:*

bron 27

Fragment uit een brief aan een Nederlandse minister-president (1954):

Geachte minister, morgen brand ik een kaarsje voor u, want mijn moeder zal u altijd heel dankbaar blijven. U heeft er met deze wet voor gezorgd dat zij en zoveel anderen een fijne, prettige oude dag kunnen hebben.

bron 28

Een fragment uit een overheidsfolder van de Bescherming Bevolking (1961):

Wat te doen bij een aanval:**Zoek dekking waar u bent****Binnenshuis:**

1. Onmiddellijk dekking zoeken onder tafel, bed, werkbank e.d.
2. Zover mogelijk van ramen en buitenmuren.

Buitenshuis:

1. Spring of duik achter muur, wal, in greppel.
2. In voertuig direct stoppen en op de vloer gaan liggen.

Door de tijd heen

Gebruik bron 29.

- 1p 45 Zet de fragmenten in de juiste volgorde, van vroeger naar later.
Doe het zo:
Eerst ..., dan ..., daarna ... en ten slotte ... (vul nummers in).
- 2p 46 Hieronder staan vijf gebeurtenissen die te maken hebben met de **Koude Oorlog**:
- 1 De EGKS wordt opgericht.
  - 2 De NAVO wordt opgericht.
  - 3 Het Sovjetleger slaat een volksopstand neer.
  - 4 Het Warschaupact wordt opgericht.
  - 5 Landen ontvangen Marshallhulp.
- Geef per gebeurtenis aan of deze hoort bij het **Oostblok** of bij het **Westen**.
- Doe het zo:*
Gebeurtenis 1 hoort bij ... (kies uit: het Oostblok / het Westen).
(enzovoort tot en met gebeurtenis 5)

bron 29

Hieronder staan vier fragmenten uit verschillende troonredes:

fragment 1

Het waren donkere jaren vol verdriet, nederlagen en heldenmoed. Ik ben blij weer in uw midden te mogen staan.

fragment 2

Door de soevereiniteitsoverdracht is de eeuwenoude verhouding tussen Nederland en Indonesië blijvend veranderd.

fragment 3

In verschillende delen van de wereld wordt gestreefd naar meer vrijheid en democratie. In bijna alle Oost-Europese landen zijn hoopvolle veranderingen te zien.

fragment 4

In dit internationale jaar van de rechten van de mens is er veel geweld in de wereld. Het neerslaan van de opstand van de moedige inwoners van Praag heeft ons diep geschokt.

De nieuwe wereldorde (vanaf 1990)

- 1p 47 De Stasi was de geheime politie van de DDR. De geheime politie controleerde bijna alle burgers. Na de ..... werd een wet aangenomen waardoor burgers een aanvraag konden indienen om hun Stasi-dossier in te zien. Deze dossiers zijn grotendeels bewaard gebleven. Op de stippellijn zijn enkele woorden weggelaten.

→ Welke woorden zijn weggelaten op de stippellijn? En past de nieuwe wet bij een dictatuur of bij een rechtsstaat?

	woorden op de stippellijn	dictatuur of rechtsstaat
A	bouw van de Muur	dictatuur
B	bouw van de Muur	rechtsstaat
C	Duitse eenwording	dictatuur
D	Duitse eenwording	rechtsstaat
E	uitbreiding van het Warschaupact	dictatuur
F	uitbreiding van het Warschaupact	rechtsstaat

Gebruik bron 30.

- 1p 48 Welke maatschappelijke ontwikkeling in Nederland is te herkennen in de bron?

- A amerikanisering
- B democratisering
- C globalisering
- D individualisering

- 1p 49 Tussen 1918 en 1994 zaten er telkens confessionele partijen in de regering. In 1994 werd er een coalitie gevormd **zonder** confessionele partijen.

Welk begrip past bij deze verandering?

- A democratisch tekort
- B nationalisme
- C poldermodel
- D secularisatie

2p 50 In 2018 werd er in de lidstaten van de Europese Unie een enquête gehouden over de zomer- en wintertijd. Ruim 80% van de 4,6 miljoen burgers die de enquête hebben ingevuld, wil de klok niet meer elk half jaar verzetten. Het Europees Parlement heeft daarom voorgesteld dat elke lidstaat zelf mag beslissen of de klok wordt verzet. Sommige mensen vinden dat alle landen van de Europese Unie dezelfde tijd zouden moeten hebben.

→ Geef eerst een **economische** reden waarom alle landen van de Europese Unie dezelfde tijd zouden moeten hebben.

→ Geef daarna een **politieke** reden om de lidstaten hierover zelf te laten beslissen.

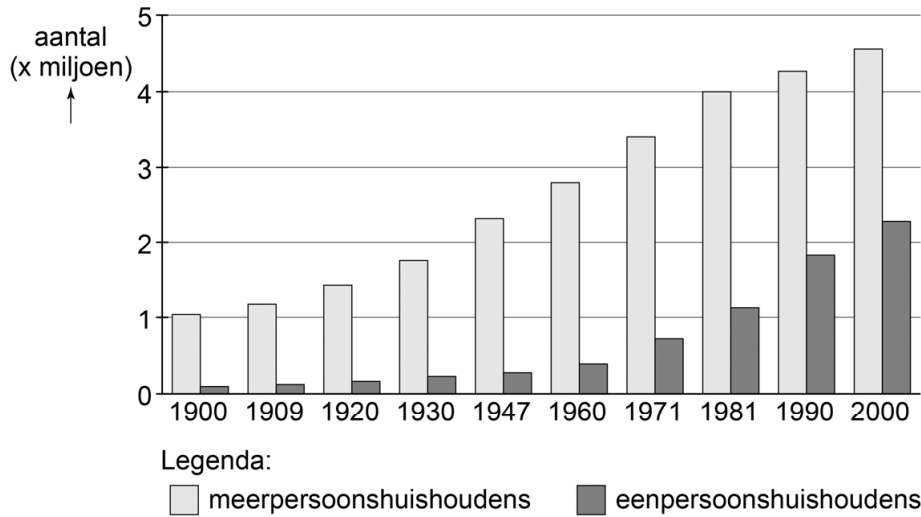
Doe het zo:

economische reden om dezelfde tijd te hebben: ...

politieke reden om de lidstaten zelf te laten beslissen: ...

bron 30

Meerpersoons- en eenpersoonshuishoudens tussen 1900 en 2000:

Door de tijd heen

- 2p 51 Er hebben zich in de geschiedenis van de parlementaire democratie in Nederland vanaf 1848 enkele grote veranderingen voorgedaan. Een van die veranderingen was **positief** en vond plaats **in 1917**. Een andere verandering was **negatief** en vond plaats **tijdens de Tweede Wereldoorlog**.

→ Welke veranderingen worden bedoeld?

Doe het zo:

Een positieve verandering in 1917 was ...

Een negatieve verandering tijdens de Tweede Wereldoorlog was ...

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.